

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΛΟΓΟΤΥΦΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΑΡΑΖΗΗ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΦΕΡΓΟΥΣ

όλον 58 πλοία, ἐκ τῶν ὅποιων τὰ 8 πυρπολικά. Ναύ-
αρχος τῶν Ὑδραίων ἦτο τώρα ὁ Ἀνδρέας Μια-
ούλης. Ἐντούτοις ίκανός, ὡστε, χωρὶς νὰ εἶναι ἐπισή-
μως ναυαρχὸς ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὅλοι τὸν
ἀνεγνώριζον ὡς τοιοῦτον. Ὁ Μιαούλης ἔπλευσε πρὸς
τὴν Χίον καὶ ὁ Καππετάν Πασᾶς ἐκλείσθη εἰς τὸν λιμένα.
Καθ' ὅλον τὸν Μάϊον ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ τῶν δύο
στόλων, ἀλλὰ τὰ μικρὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων δὲν ἤδύ-
ναντο νὰ βλάψουν τοὺς Τουρκικούς κολοσσούς. Απεφά-
σισαν τότε οἱ Ἑλληνες νὰ χρησιμοποιήσουν πυρπολικά.

Δύο ἀτρόμητοι Ψαριανοί, ὁ Πιπίνος καὶ ὁ μέ-
χρι τώρα ἄγνωστος Κωνσταντίνος Κανάρης,
ἀνέλαβον τὴν τολμηράν ἐπιχείρησιν. Ἐξέπλευ-
σαν ἀπὸ τὰ Ψαρά καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς 6 Ἰουνίου
εύρεθησαν ἔξωθι τοῦ λιμένος τῆς Χίου, ὅπου ἦτο ὅλος
ὁ στόλος, διότι ἡ ἡμέρα αὐτῇ ἦτο ἡ τελευταία τοῦ
ραμαζανίου τῶν Τούρκων καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐορ-
τασθῇ μεγαλοπρεπῶς ἡ νὺξ τοῦ μπαΐραμίου.
(Τὸ ριαμαζάν διαρκεῖ ἔνα μῆνα περίπου, κατὰ τὴν
διάρκειαν τοῦ ὅποιου οἱ Τούρκοι νηστεύουν τὴν ἡμέ-
ραν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς ἐορτάζεται ἡ ληξίς τῆς
νηστείας μὲ διασκέδασιν καὶ ἀφθονα φαγητά· τοῦτο εί-
ναι τὸ μπαΐράμι). Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὅλα τὰ
πλοῖα ἐφωταγωγήθησαν καὶ ἥρχισεν ἡ διασκέδασις.
Ὁ Καππετάν Πασᾶς εἶχε καλέσει ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος
ὅλους τοὺς ἐπισήμους· ἥσαν περὶ τὰ 2 χιλιάδες πρό-
σωπα. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον τὰ πυρπολικά πλησιά-
ζουν καὶ ὁ Πιπίνος πρῶτος σπεύδει πρὸς τὴν ὑπο-
ναυαρχίδα, ἀλλὰ τὸ πυρπολικόν του ἐκάη χωρὶς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

*Άνδρεας Μισούλης

E.Y.Δ της Κ.τ.Ι.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

νά μεταδώσῃ τό πῦρ εἰς αὐτήν. 'Ο Κανάρης ὅμως ἐκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς τὰ πλευρὰ τῆς ναυαρχίδος, αἱ φλόγες μετεδόθησαν ἀμέσως καὶ ἡ ναυαρχίς ἀρχίζει νά καίεται ως μεγαλειώδες πυροτέχνημα. Οἱ Τούρκοι πανικόβλητοι ρίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὰς λέμβους διὰ νά σωθοῦν. Μετ' ὅλιγον ὅμως ἡ φωτιὰ ἔφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἐπηκολούθησε τρομερὰ ἔκρηξις καὶ οὐρανομήκεις φλόγες ἐφώτισαν τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἀκτάς. 'Ο Καρᾶ 'Αλῆς εἶχεν ἐπιβιβασθῆ εἰς μίαν λέμβον, ἀλλάμια κεραία τοῦ πλοίου πίπτουσα τὸν εύρηκεν εἰς τὴν κεφαλήν καὶ τὸν ἐφόνευσεν. 'Η θεία δίκη τὸν ἐτιμώρησε διὰ τὴν φρικτὴν σφαγὴν τῆς Χίου. Οἱ πυρποληταί, 43 ἐν ὅλῳ, ἐσώθησαν εἰς τὰ Ψαρά, ὅπου ἐτελέσθη εύχαριστήριος δοξολογία. 'Ο Τουρκικὸς στόλος ἐψυγεν ἀπὸ τὴν Χίον καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ 'Ελληνικοῦ ἐκλείσθη εἰς τὸν 'Ελλήσποντον.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ σχεδίου ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. 'Αργότερα κατὰ τὸν 'Οκτώβριον τοῦ ιδίου ἔτους ὁ Κανάρης πυρπολεῖ παρὰ τὴν Τένεδον μίαν τουρκικὴν φρεγάταν μὲ 1600 ἄνδρας. 'Ο Κανάρης γίνεται τὸ φόβητρον τῶν Τούρκων.

15ον) Ἡ Μάχη εἰς τὸ Πέτα.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Τουρκικοῦ σχεδίου ἦτο ἡ διὰ τῆς Δυτικῆς 'Ελλάδος ἐκστρατεία. 'Ο Χουρσίτ 33εν ἥθελε νά ἀρχίσῃ τὴν ἐκστρατείαν, προτοῦ κατατάβῃ τὸ Σούλι· διέταξε λοιπὸν τὸν 'Ομέρο Βρυώνην νά

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ ΤΟΝ ΑΓΡΙΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΙΓΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΙΔΟΣΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΖΗΤΗΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Κωνσταντίνος Καυάρης

Ε.Γ.Δ της Κ.Π.
ΙΟΑΝΝΙΝΑ 2008

ἐπιτεθῆ. **Αρχηγός** τότε τῶν Σουλιωτῶν ἦτο ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Ἰδών οὕτος τὸν κίνδυνον ἔρχεται εἰς τὸ Μεσολόγγι πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον, ὁ ὅπτος μετὰ τοῦ 'Υψηλάντου συνεκέντρωνε στρατὸν ἐκεῖ, καὶ παρακαλεῖ νὰ σταλῇ βοήθεια εἰς τὸ Σούλι. 'Ο Μαυροκορδάτος ἀποφασίζει νὰ σπεύσῃ πρὸς τὴν "Ηπειρον, ἀντὶ νὰ περιμένῃ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Αιτωλοακαρνανίαν. Ἀποσπᾷ ὅμως ἀπὸ τὸν στρατόν του 500 Μανιάτας μὲ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην, τὸν νικητὴν τοῦ Βαλτετσίου, καὶ τὸν στέλλει διὰ θαλάσσης εἰς τὸ Φανάρι, 7 ὥρας μακρὰν τοῦ Σουλίου, ἵνα σπεύσῃ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς βοήθειαν τῶν Σουλιωτῶν. Αὐτὸς δὲ μὲ τὸν ἄλλον στρατόν, 6500 χιλιάδας ἄνδρας, προχωρεῖ διὰ τῆς 'Ακαρνανίας πρὸς τὴν "Ηπειρον. Εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μαυροκορδάτου ἦτο καὶ ἐν μικρὸν σῶμα ἐξ 150 φιλέλλήνων, οἵ ὅποιοι εἶχον ἔλθει διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς 'Ελλάδος. Ἡσαν Γερμανοί ('Ο Συνταγματάρχης Νόρμαν κ.ἄ.), Πολωνοί (ὁ γηραιός Μιρζεύσκι κ.ἄ.), Ἰταλοί, 'Ελβετοί, Γάλλοι.

Εἰς τὸν δρόμον ὁ Μαυροκορδάτος ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸν στρατὸν του καὶ ἄλλο σῶμα μὲ τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην καὶ τὸ στέλλει διὰ τῆς διαβάσεως τῶν πέντε Πηγαδίων πρὸς τὸ Σούλι. Παρὰ τὸ Κομπότι οἱ φιλέλληνες διεσκόρπισαν ἐν σῶμα Τουρκικοῦ ἴππικοῦ. 'Ο Μαυροκορδάτος διέταξε τὸν στρατὸν νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν "Αρταν, ἐνῷ ὁ ἴδιος μετέβη εἰς τὸ χωρίον Λαγκάδα, διὰ νὰ φροντίσῃ διὰ τροφάς. 'Ο 'Ελληνικὸς στρατὸς ἐστρατοπέδευσεν ὀλίγα χιλιόμετρα

„Ξωθι τῆς „Αρτας εἰς τὸ χωρίον Πέτρα. Μέσα εἰς τὴν „Αρταν ὑπήρχε Τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ ίκανώτατον στρατηγὸν τὸν Μεχμέτ Πασσᾶν, τὸν ἐπονομαζόμενον Κιουταχῆν. Ὁ Κιουταχῆς ἀντελήφθη ἀμέσως

‘Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος

τὴν ἀπερισκεψίαν τῶν ‘Ελλήνων καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Ιουλίου ἐπιτίθεται μὲ 6 χιλιάδας στρατὸν κατὰ τῶν ‘Ελλήνων, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν νύκτα τοὺς ἀπέκλεισεν. Οἱ ‘Ελληνες ἐπολέμησον μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ ἡ ττήθη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΑΝΔΡΟΙ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ταν. Οι φιλέλληνες περικυκλωθέντες ήγωνισθησαν ώς λέοντες, οι περισσότεροι όμως ἐφονεύθησαν. Τραυματίας μόλις ἐσώθη ὁ Νόρμαν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον τὴν καταστροφήν. «Τὸ πᾶν ἀπωλέσθη, τοῦ εἶπε, πλὴν τῆς τιμῆς». Πράγματι ὁ Ελληνικὸς στρατὸς διεσκορπίσθη, ἀργότερα όμως συνεκεντρώθη πάλιν εἰς τὸ Μεσολόγγι.

Ἄλλα καὶ ὁ Κυριακούλης εἰς τὸ Φανάρι δὲν ἐπέτυχε, διότι ἡ ἀποστολή του ἐπροδόθη καὶ οἱ Τούρκοι τὸν ἐπερίμεναν εἰς τὴν παραλίαν.³ Ἐφονεύθη καὶ ἐιδος καὶ ὄλιγοι Μανιάται, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Μεσολόγγι.⁴ Απέτυχεν ἐπίσης καὶ ὁ Μάρκος Μπότσαρης, διότι εὗρε κατειλημμένην τὴν διάβασιν τῶν Πέντε Πηγαδίων. Τὸ Σούλι λοιπὸν ἔμεινεν ἀβοήθητον καὶ οἱ Σουλιῶται ἡναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ φύγουν πάλιν εἰς τὰς Ιονίους νήσους· ἀπὸ ἐκεῖ οἱ περισσότεροι ἥλθον εἰς τὸ Μεσολόγγι, τὸ ὅτοιον ἥρχισε νὰ ὀχυρώνῃ ὁ Μαυροκορδᾶτος, διότι ἐπερίμενεν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων.

Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. Πράγμα τι ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης ἔφθασσαν τὸν Νοέμβριον καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσολόγγι.⁵ Ο Κιουταχῆς ἔστειλε προτάσεις παραδόσεως, ἀλλὰ ἔλαβε τὴν ὑπερήφανον ἀπντησάιν: «*Ἄν θέλης τὸ Μεσολόγγι, ἔλα νὰ τὸ πάρης*». *Ἔκαμαν ἐπιθέσεις, ἀλλὰ ὅλαις ἀπεκρούσθησαν.* Τὴν τελευταίαν των ἐπίθεσιν οἱ Τούρκοι τὴν ἔκαμαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεκρούσθησαν μὲ πολλὰς ἀπωλείας.⁶ Απελπισθέντες ἡναγκάσθησαν νὰ λύσουν

τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν εἰς τὴν "Ηπειρον.
"Ετσι καὶ τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ σχεδίου ἀπέτυχε παρὸ
τὴν εἰς τὸ Πέτα νίκην τῶν Τούρκων.

16ον) 'Εκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη.

Ἡ τρίτη ἐκστρατεία τῶν Τούρκων θὰ ἐγίνετο, ώς
ζιδομεν, διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος. Ὁ Τουρκικὸς
στρατὸς ἔτοιμασθεὶς εἰς τὴν Λάρισαν τὴν ἄνοιξιν
ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λαμίαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822
μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεχ μὲτ Πασσᾶν Δράμαλην.
Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 χιλιάδας πεζούς, 6 χι-
λιάδας ἵππεϊς καὶ ἴσχυρὸν πυροβολικόν. Οἱ ὀπλαρ-
χηγοὶ τῆς Ἀνατολ. Ἐλλάδος δὲν ἔτόλμησαν νὰ ἀντι-
ταχθοῦν εἰς τόσον πολυάριθμον στρατὸν καὶ ὁ Δρά-
μαλης ἐπέρασεν ἀνενόχλητος διὰ τῆς Βοιωτίας, Ἀττι-
κῆς καὶ Ἰσθμοῦ καὶ τὴν 5ην Ἰουλίου ἐστρατοπέδευ-
σεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Οἱ Πελοποννήσιοι ἔμειναν κατάπληκτοι. Ἡ πο-
λιορκία τοῦ Ναυπλίου διελύθη, ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ
Βουλὴ ἀπὸ τὸ "Αργος ποὺ ἦσαν κατέφυγον εἰς ἐν-
πλοῖον εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Μόνον ὁ "Υψηλάν-
της καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἐκράτησαν τὴν ψυχραιμίαν των
εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν. Καὶ ὁ μὲν Ὅψηλάντης
κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργους μὲ 700 ἄνδρας,
διὰ νὰ κρατήσῃ ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖ τὸν Δράμαλην,
ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς ἄλλους Ἀρχηγοὺς κατέ-
λαβε τοὺς Μύλους καὶ τὰς διαβάσεις πρὸς τὴν Τρί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΛΚΗΣ ΤΗΜΕΡΟΥ ΦΩΤΑΚΗ ΚΑΙ Ε. ΠΕΤΣΙΟΣ

πολιν. 'Ο Δράμαλης, ἀφοῦ κατέλαβε τὸν ἐγκαταλειφθέντα 'Ακροκόρινθον, ἐπροχώρησε καὶ τὴν 12 Ἰουλίου ἔφθαισεν εἰς τὸ "Αργος." Ἐπετέθη κατὰ τοῦ "Υψηλάντου, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἔχρονοτρίβησεν ἐκεῖ ἀρκετάς ἡμέρας.' Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Κολοκοτρώνης ὠχυρώθη καλὰ εἰς τοὺς Μύλους καὶ τότε ὁ "Υψηλάντης ἐγκατέλειψε τὴν 'Ακρόπολιν τοῦ "Αργους καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς ἄλλους "Ελληνας.

'Αλλὰ τώρα κοὶ ἡ κατάστασις τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη ἀρχίζει νὰ μὴ εἶναι εὔχαριστος. 'Ητο μὴν Ἰούλιος, τὰ τρόφιμα τοῦ στρατοῦ ἡσαν δλίγα, χόρτον διὰ τὰ ζῶα δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν πεδιάδα, διότι τὸ κατέστρεψαν οἱ "Ελληνες. 'Απὸ τὸν στόλον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιμένῃ νὰ ἐφοδιασθῇ. Οἱ ἄνδρες καὶ μάλιστα τὰ ζῶα ἀπέθνησκον σωρηδόν. Μία μόνον διέξοδος τοῦ ἀπέμενε· νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου θὰ εἶχεν ἄφθονα ἐφόδια. 'Ο Κολοκοτρώνης ὅμως ἀντελήφθη τὸ σχέδιόν του αὐτὸ καὶ ἐπρότεινε νὰ καταλάβουν τὰ μεταξὺ "Αργους καὶ Ναυπλίου στενὰ τῶν Δερβενακίων, διὰ νὰ τοῦ κόψουν τὴν ὑποχώρησιν. Οἱ ἄλλοι νομίζοντες ὅτι ὁ Δράμαλης θὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Τριπόλεως δὲν τὸν ἤκουσαν· ἀλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ 2500 ἄνδρας κατέλαβε τὰ στενά. Οἱ στρατιῶται του ὠχυρώθησαν ὅπισθεν τῶν βράχων καὶ εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῶν στενῶν, εἰς τὸ βάθος τῶν ὅποιων ἦτο ὁ δρόμος, καὶ ἀνέμεναν. Πράγματι τὴν 26 Ἰουλίου ἔφάνη ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Δράμαλη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ στενά.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Δράματης

‘Ο Κολοκοτρώνης τούς ἀφῆσε νὰ προχωρήσουν καὶ ἔπειτα διέταξε γενικὴν ἐπίθεσιν. Οἱ Τούρκοι τρομά-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΧΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΥΦΟΥ

γυμένοι ἔτρεχον ἐδώ¹⁵⁰ καὶ ἐκεῖ μὲν ἀταξίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασσαν ὁ Υψηλάντης, ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ Παππαφλέσσας καὶ τοὺς ἔκοψαν τὴν ύποχωρησιν. Τότε οἱ Ταῦρκοι ἀφῆσαν ὅλα τὰ πράγματα καὶ τὰ κανόνια¹⁵¹ καὶ ἔφευγον διὰ νὰ σωθοῦν ἐπαθον μεγάλην καταστροφήν. Μετὰ δύο ἡμέρας (28 Ιουλίου) ἐπέρασεν ὁ Δράμαλης μὲ τὸ κύριον μέρος τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ ἄλλο στενόν. Τὸν προσέβαλαν καὶ ἐκεῖ οἱ Ἑλληνες, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ίδικοῦ του στρατοῦ ἐσώθη εἰς τὴν Κόρινθον.

‘Ο στρατός ὅμως αὐτὸς εἶχε χάσει ὅλα τὰ πολεμεφόδια του, τὸ πυροβολικὸν καὶ τὰς ἀποσκευάς του· τὸ σπουδαιότερον δέ, εἶχε χάσει τὸ ἡθικόν του. Συνεκεντρώθη εἰς τὴν Κόρινθον. Ἡτο ὀδύνατον νὰ ύποχωρήσῃ διὰ τῆς Μεγαρίδος, διότι οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεάς μὲ τὸν Ὀδυσσέα Ἀνδροῦτσον κατέλαβον τὰ στενὰ τῆς Κακῆς Σκάλας. Αἱ στερήσεις καὶ οἱ ἀσθένειαι ἀπεδεκάτιζον αὐτόν. Ο ἴδιος ὁ Δράμαλης ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην του τὸν Ὁκτώβριον, τὰ δέ ἀπομείναντα λείψανα τοῦ στρατοῦ, 2 χιλιάδες ὅν δρες μόνον, ἐπεχείρησαν νὰ σωθοῦν διὰ τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ εἰς τὰς Πάτρας. Καθ’ ὅδὸν ὅμως προσεβλήθησαν ἀπὸ τοὺς προκρίτους τῶν Καλαβρύτων κοι ὀλίγους μόνον κατώρθωσε νὰ σώσῃ μὲ τὰ πλοῖά του ὁ Γιωυσούφ Πασᾶς τῶν Πατρῶν. Αύτὸ τὸ οἰκτρὸν τέλος εἶχεν ἡ μεγαλοπρεπής καὶ ύπερήφαινος στρατιὰ τοῦ Δράμαλη.

‘Η Ἐπανάστασις ἐσώθη. Οι Ἑλληνες ἀνεγνώρισαν ὅτι εἰς τὸν Κολοκοτρώνην κατὰ τὸ πλεῖστον ὠφείλετο ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη, τὸν ώνόμασαν